

МИКОЛА ГОГОЛЬ.

# СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК.

ОПОВІДАННЯ

3

„Вечорів на хуторі біля Диканьки“

ПЕРЕКЛАВ М. СТАРИЦЬКИЙ.

~~306.90~~ / 3 А.

Ціна 15 коп.



І НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „ВІДРОДЖЕННЯ“.

— Ч. 3. —

ЛННБ України ім.В.Стефаника



00912764 (T)

602

Львівська бібліотека  
АН УРСР  
№ 46 102



2006

## Сорочинський ярмарок.

---

### I.

Мені нудно в хаті жить,  
Ой вези мене із дому,  
Де багашко грому, грому,  
Де гопцюють все дівки,  
Де гуляють парубки!

*Із старої пісні.*

Який чарівний, який розкішний бува літній день в Україні! Яка то млява, гаряча година, коли південь у тиші та спеці палає, а неомірне море блакїті, палкою банею схиливши ся на землю, здаєть ся заснуло в розкошах, голублячи і огортаючи її гарну в воздушних обіймах своїх! На небі ані хмариночки, на полі — ані голосочку: все немов би замерло; вгорі тільки, в небесній безодні тріпоче жайворонок, і срібна пісня лине по воздушних хвилях на закохану землю та деколи кигиканне чайки або дзвінкий голос перепела лунає по степу. Ліниво й бездумно, ніби гуляші прохожі, стоять попідхмарні дуби, і сліпущі пасма соняшного проміння запалюють цілі купи пишного листу, накидаючи на інші темну як ніч тїнь, по якій тільки за сильним потягом вітру прискає золото. Смарагди, топази, рубїни легесеньких комахок сиплють ся понад пістрявими городами, що їх соняшники стрункі холодочком укрили. Сїрі стирти сїна і золоті снопи хліба геть розтаборились по полю і розсипались по його широкому просторі. Угнуті від вагою садовини, широкі віти черешень, слив, яблунь, груш; небо, його чисте зеркало — річка, в гордо піднятих рамах... якеж то повне і пестошів і палу українське літо!



Такими розкошами палав одинь день гарячого серпня в тисячу вісімсот... вісімсот... та буде тому літ з тридцять назад, коли шлях верстов за десять до містечка Сорочинець кишив людом, що спішив ся з усіх околичних і дальнійших хуторів на ярмарок. Від самого ранку тягли ся нескінченною валкою чумаки з сіллю та рибою. Гори горшків, закутаних в сіно, повагом сунулись, неначе нудячись в своїй темній схованці; денедє лишень яка небудь хитро розписана миска, або макітра чванливо виставляла ся з високо-навершеної на возі оплїтки, вбираючи у себе залюблені очі розкішників. Багато прохожих позирало з заздрістю на високого гончаря, господаря того добра; а він собі йшов повільною ходою за своїм крамом, дбайливо угортаючи глиняних джигунів і чепурух у ненависне їм сіно.

Самітно, осторонь плугаїв ся на стомлених волах віз, навантажений мішками, коноплями, полотном і всякою домашньою клажею; за ним чвалав у чистій полотняній сорочці і в засмальцьованих полотняних штанах його господарь. Лінивою рукою утирав він піт, що горюхом котив ся зо смаглого виду і капав навіть з довгих вусів, запорошених тим неблаганим мірошником, що некликаний приходить і до красуні, і до потвори, тай силоміць боршнить увесь рід людський вже кілька тисяч літ. Поруч з ним ішла привязана до воза кобила; покірний плохенький вид її виказував похилі літа. Багато зустрічних, а надто молодих парубків брали ся за шапку, порівнявшись з нашим селянином. Але не сиві вуси і не поважна хода його заставляли їх те чинити; треба було тільки підвести трохи очі в гору, щоб добачити причину такої шаноби. На возі сиділа гарнесенька дочка з круглим личеньком, з чорними бровами, що наче дві рівнесенькі дуги звились понад ясними карими очима, з губоньками, що усміхались недбало, з підв'язаними на голові червоними та синіми стьожками, що разом з довгими косами і пучечком полевих квіток, наче багата корона, спочивали на її вродливій голівці. Все, здасть ся дивувало її: все здавало ся їй цікавим, і гарнесенькі оченята раз-у-раз бігали з одної речі на другу. Як-бо не дивуватись? Перший раз на ярмарку!... Але ніхто з прохожих і проїзжих не знав, як трудно було їй впрохати батька, щоб узяв з собою; він би й з душею на се був раднійший, як би не лиха мачуха, бо та навчилась держати його у руках так цупко, як



оце він держить віжки старої своєї кобили, що за довгу службу шкандибала тепер на продаж. Пашикувата дружина... а ми й забули пак, що вона теж сиділа на самому версі, на возі, одягнена в вовняній, зеленій керсетці, по котрій, наче по горностаєвому хутру, нашітї були хвостики, тільки червоні, в дорогій плахті, що рябіла, мов шахівниця, в пекарлевім барвистім очіпку, що надавав якоїсь особливої поваги її червоному повному видови, по якому склезило щось таке немиле та хиже, що кожен хапав ся мерщій перенести свій стрівожений погляд на веселеньке личко дочки.

Очам наших подорожніх зачав уже вбачати ся Псьоль, здалека вже завіяло холодком, що видавав ся примітнішим після томлючої, млосної спеки. Крізь темне і ясно-зелене листє недбало розкиданих на лузі осокорів, берез і тополь заблимали вогняні, холодом одягнені іскри, і річка-красуня пишно зявила своє лоно, що його розкошуючи повивали дерева своїми зеленими кучерями. Вередлива, як дівчина в ту заласну годину, коли вірне дзеркало відбиває в собі її повне гордоців і сліпучого блиску чоло, лілійні плечі і мармурову шию, отінену темною, упавшою з русої голови хвилею, коли з погордою кидає дні убрання, аби замінити їх іншими, і привередам її кінця нема, — так і вона либонь кожного року переменяє свої околиці, вибірає собі нові шляхи і оточує себе новими розмаїтими краєвидами. Ряди млинів підіймали на тяжкі свої колеса широкі хвилі, сильно кидали їх, розбивали на краплі і наповнювали мрякою і гомоном всю околицю. Віз з нашими подорожніми тепер саме заїхав на міст, і річка в цілій красі своїй та розкоші, мов одно суцільне скло, розвернулась перед ними. Небо, зелені та сині ліси, люде, вози з горшками, млини — все перекинулось, стояло та ходило до гори ногами в блакитній, хорошій безодні. Красуня наша замислилась, дивуючись на розкішний краєвид і забула навіть луштити соняшника, яким бавилась цілу дорогу, аж ось слова: „От, так дівчина!“ — вразили її. А озирнувшись, побачила вона юрбу парубків, що стояли на мості, а один з них, одягнений чепурніше від інших, в білій свиті і сивій шапці з решетилівських смушків, взявшись у боки по молодецьки, поглядав на проїзжих. Красуня не могла не помітити його засмаленого, але приязного виду і вогняних очей, що здавалось хотіли її наскрізь проінняти, та й потупи-



ла очі, думаючи, що може то від його й вийшло те слово.

„Славна дівчина!“ — додав знов парубок в білій свиті, не зводячи з неї очей: — „я б віддав усе своє господарство, аби поцілувати її. А он, з переду і чортяка сидить!“

Регіт зняв ся зусюди; але вичепуреній господині чоловіка, що чвалав повагом, не конче сподобалось таке привітання; червоні її щоки перекинуло в жар, і град добірних слів посипав ся горохом на голову гультая-парубка:

„Щоб ти подавив ся, поганий ледацюго! Щоб твого батька горшком у голову хряпнуло! Щоб він посковзнувсь на льоду, антихрист проклятий! Бодай йому на тім світі чорт бороду осмалив!“

„Чи ба, як лаєть ся!“ — сказав парубок, видививши ся на неї і не стямившись з такого поприску несподіваних привітань: — і язик у неї, у столітньої відьми, не заболить вимовити такі слова!“

„Столітньої!“ — підхопила красуня підтоптана — „Поганий! Иди, умий ся перше, шибенику ледачий! Я не бачила твоєї матері, але знаю, що смітте! І батько смітте! Столітньої! Що в його молоко на губах ще...“

Тут віз почав спускати ся з мосту і останніх слів уже не можна було почути. Але парубок, здаєть ся, не хотів на тім залишити: не думаючи довго, вхопив він жменю грязі і шпурнув услід за нею. Ляпас вийшов зручнійший, ніж можна було сподіватись: увесь новий перкалевий очіпок обляпало грязюкою, і регіт збиточних гульвіс подвоїв ся з новою силою. Гладка чепуруха закипіла гнівом; але віз відіхав в ту пору досить далеко і помста її обернула ся на безневинну пасербицю та забарливого чоловіка; а той, — звикнувши з давна-давен до таких речей, уперто мовчав і байдуже слухав лайки розгніваної дружини. Проте невгавуший язик її лопотів і перевертав ся у роті аж доти, покіль не приїхали вони на передмісте до старого знайомого кума, Цибулі. Зустріч з кумами, що давно не бачились, вигнала на якийсь час з голови сю прикру пригоду, заставивши наших подорожніх поговорити про ярмарок і відпочинути трохи по далекій дорозі.



II.

Що Боже, ти мій Господи! Чого нема на тім ярмарку: колеса, скло, дьоготь, тютюн, ремінь, цибуля, крамарі всякі... так, що хочби в кишені було рублів із тридцять, той тодіб не закупив цілого ярмарку!



*З української комедії.*

Вам певно доводилось чути десь оддалеки ревучий водоспад, коли стрівожена околиця повна гуку, і дика мішанина дивних, непевних звуків лине бурєю перед вами. Чи не правда, чи не тіж самі почування охоплюють вас миттю серед виру сільського ярмарку, коли увесь люд зростаєть ся в одно величезне страховитте, що ворушиться цілим тулубом на майдані й по тісних вулицях, кричить, гогоче, гремить? Галас, лайка, мукання, мекання, рев — все зливаєть ся в один безладний гомін. Воли, мішки, сіно, Цигани, горшки, баби, медяники, шапки — все ярке, пістряве, недоладне — то накидане купами, то снуєть ся перед очима. Різноголосі речі потопляють одна одну, і жадне слово не вихопить ся, не вирятуєть ся із сього потопу; жаден крик не вигукнеть ся виразно. Тільки ляскання купців по руках чути з усіх боків на ярмарку. Ламаєть ся віз, дзенька залізо, торохтять дошки, що скидають на землю, і голова, закрутившись, не знає, куди й обернутись.

Приїзжий наш селянин з чорнобровою дочкою давно вже штовхавсь між народом: підходив до одного воза, лапав другий, прислухав ся до цін, а тимчасом гадки його безупину вертілись коло десяти мішків пшениці і старої кобили, що привів був на продаж. З лица його дочки було знати, що їй не дуже любо соватись біля возів з борошном та пшеницею. Їй манулось туди, де під полотняними ятками показно розвішені були червоні стрічки, цинові сережки, мосянжові хрести й лукачі. Проте й тут таки знаходила вона багато чого до розгляду: її дуже смішило, як Циган і мужик били один одного по руках, що аж самі покрикували від болю; як п'яний Жид давав бабі чернечого хліба; як перекупки, посварившись, перекидались лайками й раками, як Москаль, погладжуючи одною рукою свою цапину бо-



роду, другою.. Аж ось почула вона, що хтось сїпнув її за вишиваний рукав сорочки. Оглянулась — а парубок у білій свиті з блискучими очима вже стояв перед нею. Жижки їй здригнулись, — серце застукало так, як ще ніколи, ні при якій радості, ні при якому горі: їй дивно, і любо їй стало, і сама не здолала спізнати, що діялось з нею.

— „Не бій ся, серденько, не бій ся!“ — промовляв він до неї зтиха, взявши її за руку: — „Я нічого не скажу тобі злого!“

— „Може се й правда, що ти злого нічого не скажеш“ — подумала собі красуня: — „тільки мені дивно... певно оце нечистий! Сама, здаєть ся, знаєш, що не годить ся так.. а сили не стає взяти від його руку“.

Селянин оглянув ся і хотїв був щось промовити до дочки, та збоку почуло ся слово: пшениця. Се чарівне слово приневолило його в туж саму хвилину прилучитись до двох купців, що балакали голосно, і вже ніщо не змогло відрвати прикованої до них уваги. Ось що говорили купці про пшеницю.

### III.

Чи бачиш, він який парнище.  
На світі трохи єсть таких.  
Сивуху так, мов брагу, хлище!

*Котляревського „Енеїда“*

— „Так ти думаєш, земляче, що кепсько піде наша пшениця?“ — говорив чоловік, схожий з вигляду на заїзжого міщанина, обивателя якого-небудь містечка, в пістрявих, замазаних дьогтем і засмальцьованих штаних, до другого в синій, де-не-де вже полатаній свиті, з величезною гулею на лобі.

— „Та тут нічого й думати: я готовий повіситись і теліпатись на сьому дереві, як ковбаса перед Різдом на хаті, коли ми продмо хоч одну тобі мірку“.

— „Кого ти, земляче, морочиш? Аджеж завозу, окрім нашого, зосім нема“, — відповів чоловік у пістрявих штаних.



„Та говоріть собі, що хочете“, — думав про себе батько нашої красуні, що не впустив і слова з розмови двох купців: „а в мене десять мішків є в запасі“.

— „То-бо-то й є, що коли де встряне нечиста сила, то й жди стільки пуття, як від голодного Москаля“, — значучо сказав чоловік з гулею на лобі.

— „Яка нечиста?“ — підхопив чоловік у пістрявих штанях.

— „А ти чував, який поговор у народі?“ — казав далі чоловік з гулею на лобі, поглядаючи на його зукоса своїми понурими очима.

— „Ну?“

— „Ну, то-бо-то й ну! Засідатель, бодай йому не довелось утирати й губи після панської сливянки, визначив для ярмарку прокляте місце, на яким хоч лусни й зерна не збудеш. Чи бачиш он-ту завалену шопу, що ген-ген під горою?“

Тут цікавий батько нашої красуні ще ближче присунувсь і наставив всі вуха.

— „От, у тій то шопі й виробляють раз-ураз чорти свої штуки і ніодин ярмарок на сім місці не обійшовся без лиха. Вчора волосний писарь ішов тудою пізно ввечері, аж зирк — крізь віконце виставилось свинячє рило та й хрюкнуло так, що в його аж мороз пішов поза шкурою. Того й сподівайсь, що зявиться впять червона свитка!“

— „Що се за червона свитка?“

Тут у нашого уважного слухача до гори стало волоссє. З жахом обернувшись він назад і побачив, що дочка його й парубок супокійно стояли обійнявшись, і одно одному шопотіли якісь закохані байки, забувши про всі свитки на світі. Се розігнало йому страхи і примусило стати, як перше, байдужим.

— „Еге-ге-ге, земляче! Та ти майстер, як бачу обійматись! А я аж на четвертий день по весіллі навчивсь обіймати свою Хіврю, та й то, спасибі кумови: як був уже дружком, то навчив“.

Парубок помітив зараз, що батько його милої не геть-то мудрий і став розкидати гадками, як би прихилити його на свій бік.

— „Ти певне, чоловіче добрий, не знаєш мене, а я тебе зараз пізнав“.

— „Може й пізнав“.

— „Коли хочеш, то йменне, і прізвище, і всяку



всячину розкажу. Тебе зовуть — Солопій Черевик“.

— „Так, Солопій Черевик“.

— „А придивись бо добре, чи не пізнаєш мене?“

— „Ні, не пізнаю. Не у гнів будь сказано, на віку довелось стільки надивитись усяких пик, що чорт їх і нагадає всі“.

— „Шкода-ж, що не нагадаєш Голопупенкового сина!“

— „А ти ніби Охримів син?“

— „А хто-ж? Хиба тільки лисий дідько, коли не він!“

Тут приятелі поздіймали шапки і давай цілуватись. Наш Голопупенків син одначе, не тратячи часу, одваживсь, таки зараз обплутати свого нового знайомого.

— „Ну, Солопію, от, як бачиш, я і твоя дочка покохали одно одного, так що хоч би й на віки жити вкупі“.

— „Що-ж, Параско“, — сказав Черевик, обернувшись і сміючись до дочки: — „може й справді, щоб уже, мовляв, укупі і теє... щоб і паслись на одній траві. Що, чи по руках? А ну лишень, новобраний зятю, давай могоричу!“

І всі троє опинились з знайомій ярмарковій „ресторації“ — під яткою у Жидівки, з великою силою сулїй, бутлїв, пляшок всякого рода і зросту.

— „Ех, хваткий! за оце люблю!“ — говорив Черевик, трохи на підпитку, бачучи, як названий зять його налив шклянку завбільшки з півкварті і, ані скривившись, витяг до дна, розбивши її потім на мак. — „Що скажеш, Параско? Яку я тобі женишину дібрав! Диви, диви, як хвацько він горілку тягне!“

Та сміючись і поточуючись, поплентав ся він до свого воза, а наш парубок пішов між ряди з красним крамом, де сиділи купці з Гадяча й Миргорода (двох знаменитих городів полтавської губернії), щоб ото видивитись гарної дерев'яної люльки, в мосянжовій химерній оправі, квітчастої по червоному полю хустки і шапки, — на весільні подарунки тестеві й усім, кому слід.



## IV.

Хоть чоловік і не онеє,  
Дак коли жінці, бачиш, теє,  
Так треба угодити їй...

*Котляревський „Енеїда“.*

— „Ну жінко, а я дочці жениха знайшов!“

— От, саме тепер час, щоб женихів знаходжувати! Дурню, дурню! Тобі певно зроду написано зостатись таким! Деж таки ти видав, деж таки ти чував, щоб добрий чоловік бігав за женихами? Краще б подумав еси, як пшеницю з рук збути. Мабуть там і жених путній! Певно обідранійший за всіх голодранців“.

— „Ет, як би не так! Подивилась би ти, що то за парубок! Сама свитка більше коштує, ніж твоя керсетка й червоні чоботи. А як важно сивуху тягне... Хай мене чорт візьме вкупі з тобою, коли я на своїм віку й бачив, щоб парубок духом витяг півкварти не зморщившись!“

— „Ну, так: йому коли п'яниця та волоцюга, то й його масти. Заложусь, коли се не той сам шибеник, що увязавсь був за нами на мості. Жалкую, що він і досі не попадеть ся мені: я-б дала йому знати!“

— „Щож, Хівре, хоч би й той сам? Чим же він шибеник?“

— „Е, чим же він шибеник? Ох, ти безмозкий черепе! Чуєш, чим же він шибеник! Деж ти подїв був свої дурні очі, коли ми проїздили повз млини? Йому, хоч би таки тут, перед його закаляним в тютюн носом, вчинили жінці його безчестє, йому б і горенька мало!“

— „Отже, все таки не бачу я в ньому нічого злого: парубок хоч куди! Хиба тільки, що залїпив на хвильку твою пику багном?“

— „Еге! та ти, як бачу, не даєш мені й слова промовити! А що се за знак! Коли се бувало з тобою? Певно вже вспів хліснути, не продавши нічого“.

Тут Черевик наш помітив і сам, що розбалакавсь занадто, і миттю закрит обіруч свою голову, міркуючи певно, що розлютована жінка не забарить ся вчепити ся своїми ласкавими пазурями в його чуприну.

— „Оттуди к бісу! От тобі і весілле!“ — думав він про себе, ухилиючись від наскоку розлютованої жінки. — „Прийдеть ся відмовити доброму чоловікови ні



за що, ні про-що. Господи, Боже мій! за що така на-  
пасть на нас грішних? І так уже є на світі всякої не-  
чисти, а ти ще й жінок наплодив!”

---



---

V.

Не хили ся, явороньку —  
Ще ти зелененький;  
Не жури ся, козаченьку, —  
Ще ти молоденький!

*Українська пісня.*

Недбало дививсь парубок в білій свитці, сидячи  
коло свого воза, на клекотючий навкруги його люд-  
столмене сонце втікало від землі, супокійно перепалав-  
ши свій південь і ранок, і згасаючий день жеврів ваб-  
ливим румянцем. Сліпушо блестіли верхи білих шатрів  
і яток, осяяні якимсь ледви примітним вогняно-рожевим  
світлом. Шибки навалених купами вікон горіли; гори-  
динь, кавунів, гарбузів здавались неначе вилиті з золо-  
та і темної міді. Гомін примітно ставав глухійшим і тих-  
шим, а змучені язики перекупок, селян і Циганів обер-  
тали ся лівійш і забарнійш. Де-не-де зачинав блима-  
ти вогник, і запашна пара від галушок, що варились,  
розносила ся по втихаючих вулицях.

— „Чого се ти зажурив ся, Грицьку?“ — гукнув ви-  
сокий засмалений Циган, ударивши по плечах нашого па-  
рубка: — „Щож, давай воли за двадцять!“

— „Тобі усе воли, та воли; вашому племени  
усе б тільки користь, — ошукати та обманити добро-  
го чоловіка“.

— „Тьху, з біса! Та до тебе не в жарт причепи-  
лось. Чи не з досади, що навязав собі сам молоду?“

— „Ні, се не по мойому: я свого слова не ламаю;  
що раз зробив, так тому й бути до віку. Але в того-  
хріна Черевика нема, видко, совісти й за пів шеляга:  
сказав та й назад... Ну, його й винуватити нема-що: він  
пень, тай годі. Се все штуки отієї відьми старої, що ми  
сьогодні з хлопцями на містку вилаяли на всі заставки!  
Ех, якби я був царем, або паном великим, я б перший



повивішував усіх тих дурнів, що дають себе кульбачити бабам.....“

— „А попустиш волів за двадцять, як ми приневолимо Черевика віддати нам Параску?“

Неймовірно подививсь на його Грицько. У смаглим обличчі Цигана було щось люте, уїдливе, низьке і чванькувате разом: чоловік, зирнувши на його, уже був готовий признатись, що в тій дивній душі киплять великі заміри, яким тільки й є на землі нагорода — шибениця. Провалений між носом та клинчастим підборіддем рот вічно освічений був ущипливим усміхом: не великі а живі як огонь очі, блискавки думок і замірів, що невпинно мелькали по обличчю — все теє немов потребувало собі такого чудного убрання, яке саме на йому було. Отой темнорудий каптан, що, якби торкнувся його, здавалось, порохом сяде; довге волоссе, що спадало патлами по плечах, черевики, взуті на босі обсмалені ноги, — все те, неначе влипло йому й складало його природу.

— „Не за двадцять, а за п'ятнадцять оддам, як що тільки не збрешеш!“ — одмовив парубок, вивірюючи його пильно очима.

— „За п'ятнадцять? Гарзд! От тобі й синиця завдатку!“

— „Ну, а як збрешеш?“

— „Збрешу — завдаток твій.“

— „Добре! Ну, давайже по руках!“

— „Давай!“

---

## VI.

„Ой біда! Роман іде! Оттепер, якраз, надсадить мені бебехів, да й вам, пане Хомо, не без лиха буде“.

*З української комедії.*

— „Сюди, Опанасе Йвановичу! Ось-ось, осьдечки тин; підіймайте ногу, та не бійтесь: мій дурень пішов на всю ніч під вози, щоб часом Москалі не хапонули чоґо“.



Так захочувала ласкаво лиха Черевикова жінка поповича, що боязко тулив ся до тину; він мерщій зіп'явся на тин і довго стояв так, мов довжелезна страшна проява, не зважуючись і міряючи оком, кудиб краще плигнути, і врешті таки з гуком шелеснув у бурян.

— „Ох лихо! Чи не забились ви часом, чи не звихнули, борони Господи, вязів? — пащикувала упадливо Хівря.

— „Тс! Нічого, нічого, любезнійша Хавроніє Никихворовно!“ — болізно й нишком промовив попович, знявшись на ноги: — „Виключаючи тільки уязвлення со-сторони жаливи, сього змієподобного злака, по виразу покійного отця протопопа!“

— „Ходімож тепер до хати; там нікого нема. А я думала вже, Опанасе Івановичу, що до вас болячка або сояшниця вчепила ся: нема та й нема. Якже ся маєте? Я чула, що панотцеви перепало тепер чимало усякої всячини!“

— „Суца безділиця, Хавроніє Никихворовно! Батюшка всього дістав за весь піст мішків п'ятнадцять ярого, проса мішків чотири, книшів із сотню, а курок, як злічити, то не буде й півсотні штук; крашанки ж найбільше смердючі. Але воістину солодонісі приношенія предстоїть од вас получитьи, Хавроніє Никихворовно!“ — казав далі попович, ласо на неї позираючи і присовуючись близьче.

— „Ось вам і приношенія, Опанасе Івановичу!“ — промовила вона, ставлючи на стіл миски й манірно заст'ябуючи немов ненароком розхристаний керсет: — „вареники, галушки, пшенишні пампушечки, товченики!“

— „Заложу ся, коли оце зроблено не найхитрійшими руками з усього Евина рода!“ — сказав попович, беручись до товчеників і присовуючи другою рукою вареники. — „Одначе, Хавроніє Никихворовно, серце моє алчеть од вас страви солодчої за всі пампушечки і галушечки....“

— „Оце вже я й не знаю, якої страви вам хочеть ся, Опанасе Івановичу?“ — одмовила гладка красуня, прикидаючись, буцім не розуміє.

— „Всеконечно, любови вашої, незрівняна Хавроніє Никихворовно!“ — шепотом промовив попович, держучи в одній руці вареник, а другою обіймаючи її широкий стан.



— „Бог-зна-що ви вигадуєте, Опанасе Йвановичу!“ — сказала Хівря, соромливо потупивши очі: — „Чого доброго! Ви може полізете й цілуватись!“

— „Що до сього я вам розкажу от хочби й за себе“, — протяг попович: — „В бутність мою, приміром сказати, ще в бурсі, от як тепер памятаю...“

Тут почувось з надвору гавканне й стукіт в ворота. Хівря похапцем вибігла і вернула ся вся бліда.

— „Ну, Опанасе Йвановичу, пропали ми з вами: купа люду грюкає і мені почувсь кумів голос...“

Вареник застряг у горлі в поповича... очі йому вилупились, неначе б який пришлець з того світу навідав його оце зараз.

— „Лізьте сюди!“ — кричала злякана Хівря, показуючи на покладені під самою стелею на двох бантинах дошки, на яких було накопичено всякого хатнього хамла.

Страх піддав духу нашому молодому лицареві. Схаменувшись трохи, скочив він на лежанку і поліз звідгіль обережно на дошки, а Хівря побігла без памяти до воріт, бо гуркіт подвоїв ся з більшою силою й нетерплячкою.

---

## VII.

Да тут чудасія, мосьпане!

*Із української комедії.*

На ярмарку скоїлась чудна подія: повсюди чутка пішла, що десь-то між крамом зявила ся червона свитка. Старій бабі, що продавала бублики, привидів ся сатана в свинячій поставі, що все нахилився над возами, неначеб шукав чого. Се хутко рознеслось по всіх закутках уже втихлого табору і всі мали за гріх не діймати віри, хочай бублейниця, котрої рундук був обік з яткою шинкаря, і кланялась цілісінький день без потреби та писала ногами точнісінько те, що сама продавала. А в додатку до сього долучила ся ще чутка про диво, яке волосний писарь бачив у зруйнованій шопі, тож під ніч усі один до одного стали тиснутись близче; супокій



зник і ляк не давав уже жадному стулити свої очі; а ті, що були з гурту страхополохів і придбали собі ночівлі в хатах, геть розійшли ся з майдану. До сього гурту наляжав і Черевик з кумом та дочкою; вони ото разом з гістьми, що впросились до хати, і наробили того бешкету, що налякав так нашу Хіврю. Кума вже трохи й розібрало. Се можна було з того запримітити, що він двічі переїхав возом подвіре, поки надибав хату. Гості теж були веселенькі і невважливо увійшли попередку самого господаря. Черевикова жінка сиділа мов на шпильках, як узялись вони нищорити по всіх закутках в хаті.

— „Що, кумо!“ — гукнув, увійшовши кум: — „тебе все ще пропасниця трусить?“

— „Егеж, не здоровить ся“, — одмовила Хівря, неспокійно позираючи на дошки, перекладені попід стелею.

— „А ну, жінко, дістань-но там з воза барильце!“ — обернувся кум до жінки, що з ним приїхала разом: — „Ми черкнемо її з добрими людьми разом, а то проклятуші баби налякали нас так, що й казати сором. Аджеж ми, їй Богу, братці, по дурниці сюди приїхали!“ — базікав він далі, похлистуючи з глиняної чарки: — „Я ставлю в заклад свою нову шапку, коли бабам не здумалось поглузувати з нас. Та хоч би й справді сатана? Що сатана? Плюйте йому на голову! Хоч би й зараз оце забандюрило ся йому стати, наприклад, от-тут переді мною; та хай буду я песький син, коли б не дав йому дулі під самісінького носа!“

— „А чогож ти так пополотнів?“ — гукнув один з гостей, вищий за всіх на цілу голову, що силкувався себе показати храбрієм.

— „Я?... Господь з вами! Се вам приснилось!“

Гості всміхнули ся. Задоволений усміх появив ся на лиці говіркого храбрія.

— „Де тепер йому полотніти!“ — підхопив другий: — „Шоки в його зацвіли мов мак; тепер він не цибуля, а буряк, або краще сама червона свитка, що так налякала людей“.

Барильце перекотило ся по столу і зробило гостей ще веселішими, ніж перше. Тут Черевик наш, якого давно мучила червона свитка і не давала на хвилиночку спокою його цікавій душі, приступив до кума.

— „Скажи, будь ласка куме! От прошу та не допрошусь, щоб розказав хто про сю прокляту свитку“.



— Е, куме! Воно б не годило ся проти ночи й розказувати; та хиба вже, щоб догодити тобі та добрим людям (тут обернув ся він до гостей), бо, як міркую, їм стільки ж як і тобі хочеть ся про оцю чудасію дізнати ся. Ну, хай буде й так. Слухайте ж!

Тут він почухав плече, втер ся полою, поклав обидві руки на стіл і почав:

— „Раз, за якусь провинність, їй Богу, вже не знаю, досить, що вигнали одного чорта з пекла“.

— „Як оце, куме?“ — перебив Черевик: „як це могло таке стати ся, щоб чорта вигнали з пекла?“ — „Щож робити куме! Вигнали, та й вигнали, як мужик собаку вигана з хати. Може йому захотілось зробити який добрий вчинок, чи що — так і витурили за двері. От і стало бідному чортови так скучно, так нудно за пеклом, що хочби й повіситись. Що робити? Давай з горя пити. Окублив ся в тій самій шолі, — що ти бачив завалила ся під горою, повз яку ні один добрий чоловік не пройде тепер, не забезпечивши себе наперед хрестом святим, — та й став ото чорт такий гуляка, якого не знайдеш і між парубоцтвом. Зранку й до смерку одно — в шинку сидить!“

Тут знову суворий Черевик перебив нашого оповідача: — „Бог-зна-що кажеш, куме! Де ж видано, щоб чорта пустив хто до шинку? Адже ж у його є, хвалити Бога, і пазурі на лапах, і ріжки на голові!“

— „От то-то й штука, що на йому була шапка та рукавиці. Хто його розпізнає? Гуляв, гуляв, а далі прийшло ся до того, що пропив усе, що мав за собою. Шинкарь довго боргував, а далі й перестав. Прийшло ся чортови заставити свою червону свитку, мабуть чи на за третину ціни, у Жида, що шинкував тоді на сорочинськiм ярмарку. Заставив, та й каже: — „Гляди ж Жиде, я прийду до тебе за свиткою якраз через рік; пильнуй її!“ — і шез, наче в воду. Жид огледів гарненько свитку; сукно таке, що й в Миргороді не дістати, а червоне, як огонь, аж горить, аж очі у себе вбіра! Дуже Жидови здалось нудно чекати того речення. Почухав він свої пейсики, та й здер з якогось проїзжого пана чи не з п'ять червінців. Аж ось раз над вечір приходить якийсь чоловік: — „Ну, Жиде, давай мою свитку!“ — Жид зразу був не пізнав, а після, як розгледів, так і прикинувсь, що буцім і на очі не бачив. — „Яку свитку? У мене нема ніякої свитки! Я знать не



знаю твоєї свитки!“ — Той круть, і пішов собі. Тільки під ніч уже, коли Жид, замкнувши свою кучку і перелічивши в скринях гроші, напаяв на себе напинало і зачав по жидівськи Богу молитись, — чує шелест... зирк — в усіх вікнах повисувались свинячі писки..“

Тут і справді почувсь якийсь непевний гук, дуже подібний до свинячого хрюку; всі пополотніли... Піт виступив на виду в оповідача.

— „Що се?“ — вимовив з переляку Черевик.

— „Нічого!“... — одповів кум, трясучись усім тілом.

— „Га?!“ — обізвав ся один з гостей.

— „То ти?“

— „Ні!“

— „Хто ж оце хрюкнув?“

— „Бог зна чого ми переполохались! Нема нічотісінько!“

Всі боязко стали озиратись і почали нишпорити по кутках Хівря була ні жива, ні мертва.

— „Ех, ви баби! баби!“ — промовила вона голосно: — „Чи тож вам козакувати та чоловіками бути! Вам би веретено до рук, та й посадити за гребінь. Хто небудь може, прости Господи!... під ким лава рипнула, а всі й кинулись, як навіжені!“

Се засоромило наших храбріїв і завернуло назад. Кум хлиснув з чарки і став розказувати далі:

— „Жид зомлів; але свині, на довгих як жердки ногах, повлізали крізь вікна і миттю оживили його трістими нагаями, так що він мусів аж вище осьього сво-лока стрибати. Жид пуць до ніг і признавсь чисто.. Але свитки вже було годі зараз вернути. Пана обікрав на дорозі якийсь Циган і продав свитку перекупці; та привезла її знову на ярмарок до Сорочинець, але з того часу вже ніхто нічого не став купувати у неї. Перекупка дивувалась дуже, а далі й збагнула: певно сьому винна червона свитка; не дарма, надягаючи її, чула вона, що її все щось давить. Не думаючи, не гадаючи довго, кинула в огонь — не горить бісова одіж. — „Е, та се чортячий дарунок!“ — Перекупка умудрила ся і підсунула її у віз одному селянинови, що вивіз був продавати масло. Дурень і раденький; але масла ніхто й питати не хоче. — „Ех! Недобрі руки підкинули свитку!“ — Вхопив сокиру і порубав її в шмаття. Дивить ся, лізе один шматок до одного, і свитка знов ціла! Перехрестившись, він її вдруге сокирою, пороскидав шмаття



но цілому місту, та й поїхав. З тої пори що-року, і як раз саме на ярмарок, чорт з свинячою мордою по всьому майданови ходить, хрюкає і збира шматки з своєї свитки. Тепер, кажуть, одного лівого рукава недостає йому. Люде з того часу відхрещують ся од того місця, та от уже буде років з десять, як не було на йому й ярмарку. Та нечистий підманув оце засідателя ви...

Друга половина слова замерла на вустах оповідача; вікно брязнуло гучно; шибки з дзенькотом повилітали геть, і страшенна свиняча морда виставилась поводячи очима і буцім питаючись: — А,, що ви тут робите, люде добрі?“

### VIII.

...піджав хвіст, мов собака,  
Мов Каїн затрусивсь увесь,  
Із носа потекла табака:

*Котляревського „Енеїда“.*

Жах обхопив усіх, хто тільки був у хаті. Кум з роззявленим ротом закамянів; очі йому вирячились, неначе вискочити хотіли; розчепірені пальці так і zostались нерухомі в повітрі. Високий храбрій ніяк не подолів переляку, підскачов під саму стелю і вдаривсь головою об бантини; дошки посунулись і попович з грюком та стуком гепнув на землю.

„Ай! ай! ай!“ — страшелезно крикнув один, повалившись на лаву, і з переляку затарабанив по ній руками і ногами. — „Рятуйте!“ — репетував другий, з одчаю накрившись кожухом.

Новий переляк очунав скамянілого кума і він дрижачи, поліз під пелену до своєї жінки. Високий храбрій поліз у піч, не зважаючи на вузькі челюсти, і сам засунув себе заслонкою. А Черевик, неначе ошпарений гарячим окропом, вхопивши на голову горщик замість шапки, — прожогом у двері і, мов божевільний, повіявся по вулицях, не бачучи й землі під собою; одна встома тільки присилувала його спинити трохи ноги. Серце в його товклося, мов у млинї ступа; піт котив ся горохом. Від знемоги він готовий був уже впасти на землю, коли се зразу почулось йому, що хтось за ним ззаду женеть ся... Дух йому стисло..



„Чорт! чорт!“ — кричав він несамовито, потроюючи сили, і за хвилину непритомно повалив ся на землю.

„Чорт! чорт!“ — кричало й йому вслід і він чув тільки, як щось з гуком на його гепнуло.

Тут пам'ять його покинула і він, як страшний жидець тісної домовини, зоставсь серед шляху, німий, непорушний.

## IX.

Ще зпереду і так, і с'як,  
А ззаду ей-же-ей на чорта!

*З народньої казки.*

— „Чуєш, Уласе?“ — говорив, підвівшись уночі хтось з юрби народу, що спав на вулиці: — „Біля нас помянув хтось чорта!“

— „А мені що до того?“ — пробуркнув, потягуючись, Циган, що побіч його лежав: — „Хоч би й усіх своїх родичів помянув!“

— „Але бач, так закричав, неначе хто душить його!“

— „Чи мало чого чоловік не верзе з просонку!“

— „Як хочеш, а подивитись треба. А викреси лишень огню!“

Другий Циган, бурмочучи про себе, знявсь на ноги, два рази освітив себе іскрами, немов блискавками, роздмухав губку і з каганцем у руках пішов по шляху світити.

— „Стрівай! тут лежить щось! світи сюди!“

• Тут пристало до них ще кілька людей.

— „Що лежить Уласе?“

— „Так, буцім двох чоловіків — один зверху, а другий насподі. Котрий з них чорт, уже й не розпізнаю!“

— „А хто зверху?“

— „Баба!“

— „Ну, оцеж то й є чорт!“

Загальний регіт збудив трохи чи не всю улицю.

— „Баба злізла на чоловіка; ну, певно ся баба знає, як їздити верхи!“ — промовив один з окружньої юрби.



— „Дивіть ся, братці!“ — додав другий, підіймаючи черепок з горщика, якого тільки одна оціліла половина держалась на голові Черевика: — „Ач, яку шапку нарядив собі отсей бравий молодець!“

Ще збільшений галас та регіт примусив очуняти і наших мерців, Солопія та його жінку; геть перелякані, вони ще довго дивились остовпілими очима на смагли обличчя Циган. Осяяні світлом, що блищало непевно й тремтяче, видавали ся вони якимсь стовпищем потюроч, покритих важкою підземною парою серед темряви глукої, непросипушої ночі.

---

## X.

Цур тобі, пек тобі, сатанинське навожденіє!

*З української комедії.*

Свіжий ранок подихав над Сорочинцями, що вже прокинулись зі сну. Клубки диму з усіх коминів простягли ся на зустріч раненькому сонечку. Ярмарок загоготів. Вівиці замекали, коні заржали; крик гусей і перекупок поніс ся знов по усьому майдану і страшні оповідання про червону свитку, що нагнали були в таємничу нічну годину такого страху на людей; щезли з появою ранку. Позіхаючи і потягаючись, спав Черевик у кума під повіткою, поміж волами, мішками муки й пшениці і здаєть ся, зовсім не лагодивсь прокинутись од сонних мрій, аж ось почувсь йому голос, так добре знайомий, як і притулок до лінощів — благословенна піч в його хаті, або шинок далекої родички, що був не далі десяти ступнів від його порога.

— „Вставай, вставай!“ — цьвірінькало йому на вухо ласкаве подружке, сіпаючи з усі сили за руку.

Черевик замість одповіді, надув щоки і почав теліпати руками, немов тарабанячи в бубон.

— „Божевільний!“ — закричала вона, ухилиючись від розмаху його руки, якою він ледве не зачеркнув її по обличчю.

Черевик підвівсь, протер трохи очі і подивив ся навколо. — „Враг мене візьми, коли мені, голушко, твоя



пика не видалась бараном, що буцім на йому заставили мене, мов москаля, вибивати зорю оті самі свинячі рила, від яких каже кум...“

— „Годі, годі тобі верзти нісенітницю. Іди, веди швидче кобилу на продаж. Сміх таки людям: приїхали на ярмарок і хочби горстку конопель продали...“

— „Так якже жінко!“ — підхопив Солопій: — „Адже ж з нас тепер сміятимуться.“

— „Іди, іди! з тебе й без того сміються“.

— „Тиж бачиш, що я ще й не вмивався“, — одмовлявся Черевик, позіхаючи й чухаючи спину, та стараючись чим небудь відтягти для своїх лінощів часу.

— „От, саме припало йому бути охайним. Коли се за тобою водилось? На рушник, та втри свою пику!“

Тут ухопила вона щось звернуте в клубок і... з жакхом відкинула геть: то був червоний рукав з свитки.

— „Іди, роби своє діло!“ — крикнула вона, перелікши дух, знов на свого чоловіка, бачучи, що з переляку той сів та цокав зубами.

— „Буде ж тепер продаж!“ — бурчав він сам до себе, відв'язуючи кобилу і ведучи її на торг: — „Не дарма ж, як я збіравсь на отсей клятий ярмарок, на душі щось так було тяжко, наначе хтось здохлу корову почепирив на тебе; і воли двічі самі завертали до дому. Та ще ж, як нагадав я оце, чи не в понеділок ми й виїхали? Ну, от і все лихо!... Вередливий же з біса і той проклятий чорт: носив би вже свитку і без одного рукава; так ні, треба ж добрим людям не давати супокою. Як би я, наприклад, був чортом — крий мене Боже — чи я б же став निकатись поночі за проклятушими лахманами?“

Тут міркування нашого Черевика перервав різкий та грубий голос. Перед ним стояв високий Циган.

— „Що продаєш, чоловіче добрий?“

Продавець замовчав, повів на його очі з ніг до голови, і сказав найспокійнісінько, не зупиняючись і не випускаючи з рук уздечки: — „Сам здоров бачиш, що продаю!“

— „Ремінці?“ — спитав Циган, позираючи на уздечку, що він держав у руках.

— „Еге, ремінці, як що тільки кобила похожа на ремінці“.



— „Гей, до біса, земляче, ти видко її соломою годував!“

— „Соломою?“

Тут Черевик хотів було потягнути уздечку, щоб провести свою кобилу і зловити на брехні безсоромного посмішкувача, але рука його з незвичайною легкістю ударилась в підборідде. Глянув — в руці перерізана уздечка, а до уздечки привязаний... страх! аж волоссе йому до гори стало... шматок червоного рукава від свитки!... Плюнув він, хрестячись, і махаючи руками побіг від несподіваного дарунку, та швидче молодого парубка зник у юрбі.

## XI.

За моє-ж жито, та мене й бито!

*Прислів'я.*

— „Лови! хапай його!“ — кричало кілька хлопців в суточках вулиці, і Черевик почув, що його вхоплено дужими руками.

— „Се той саме, що вкрав у доброго чоловіка кобилу“.

— „Господь з вами! Завіщо ви мене вьжете?“

— „Ще й питаєть ся! А на біса ти вкрав кобилу у приїзжого селянина Черевика?“

— „З глузду зсунулись, хлопці! А деж видано, щоб чоловік та сам у себе крав що-небудь?“

— „Старі штуки! Старі штуки! А чогож втікав, скільки духу, неначе б сам сатана за тобою гнав ся по пятах“.

— „Поневолі втечеш, коли сатанинська одежа...“

— „Е, голубчику! Дури інших оцим. Буде ще тобі від засідателя за те, щоб не бентежив чортівнею людей!“

— „Лови, хапай його!“ — почуло ся на другім кінці улиці: — „Ось він, ось утікач!“

І на очі нашого Черевика зявивсь кум у вельми жалісливом стані, з заложеними назад руками: його вело кількох хлопців.



— „Чудася, та й годі!“ — говорив один з них: — „Послухалиб, що розкаже оцей молодець, що йому треба тільки глянути в пику, щоб завважити злодія. Як стали питати, чого він утік, мов біснுவатий, — поліз, каже, в кишеню понюхати табаки і замість ріжка витяг шмат чортячої свитки, з якої спалахнув червоний огонь... а він, давай Боже ноги!“

— „Еге-ге! та се з одного гнізда обидва птахи! Вязать їх обох до купи!“.

---

## XII.

— „Чим, люде добрі, так оце я провинивсь?“

За що глузуєте?“ — сказав наш неборак:

— „За що, за що?“ — сказав, та й попустив патьоки, Патьоки гірких сліз, узявши ся за боки.

*Артемовський-Гулак, „Пан та собака“.*

— „Може й справді, куме, ти хапонував що?“ — спитав Черевик, лежачи звязаний вкупі з кумом під солом'яною яткою.

— „І ти вже, куме, тудиж! Щоб мені повсихали руки і ноги, як я коли-небудь що крав! Хіба тільки вареника з сметаною в матері, та й то ще, як мені було літ десять“.

— „Завіщож се, куме, на нас нападуть така? Тобі ще нічого, тебе винуватять принаймні за те, що в другого вкрав; але за що на мене, бездольця, такий лихий наклеп, що буцім у себе самого вкрав кобилу? Видко нам, куме, на роду вже написано щастя не мати!“

— „Горе нам сиротам бідним!“

Тут обидва куми взялись хлипати в голос.

— „Що з тобою, Солопію?“ — сказав, увійшовши в ту мить Грицько: — „Хто оце звязав тебе?“

— „А! Голопупенко, Голопупенко!“ — закричав Солопій зрадівши: — „Оце, куме, той самий, за якого я тобі говорив. Ех, хваткий! Хай мене хрест узе на осьому місці, коли він не вицідив при мені кухля, мало не з твоєю головою, і хочби раз зморщив ся!“

— „Що ж ти, куме, не вшанував такого славного парубка?“



— „От, як бачиш!“ — казав Черевик, обернувшись до Грицька: — „Покарав Бог мабуть за те, що провинивсь перед тобою. Вибач, чоловіче добрий! Єй Богу, радий би був все для тебе зробити... Але, що маєш? У старій дідько сидить!“

— „Я не злопамятливий, Солопію! Коли хоч, я ослобоню тебе!“

Тут він моргнув на хлопців, і тіж самі, що стерегли його, кинулись і розв'язувати:

— „За те й ти роби, як треба. Мерщій весілля, та побенкетуємо так, щоб цілий рік од гопака ноги боліли!“

— „Добре! От, добре!“ — сказав Солопій, ударивши по руці: — „Та мені так тепер зробилося весело, неначе б мою бабу москалі вкрали! Та що тут думати: годить ся, чи не годить ся так — сьогодні весілля, тай кінці в воду!“

— „Глядиж, Солопію, за годину прийду я до тебе; а тепер іди до дому: там дожидають тебе купці на твою кобилу й пшеницю“.

— „Як, хіба кобила знайшлась?“

— „Знайшлась!“

Черевик з радощів аж остовпів, дивлячись вслід за Грицьком.

— „Що, Грицьку, чи кепсько зробили ми справу?“ — сказав високий Циган до парубка, що хапав ся поспішати: — „Отжеж воли мої тепер?“

— „Твої, твої!“

### ХІІІ.

Не бій ся, матінко, не бій ся,  
В червоні чобітки обуй ся;  
Топчи вороги  
Під ноги,  
Щоб твої підківки  
Брязчали,  
Щоб твої вороги  
Мовчали!

*Весільна пісня.*

Підперши рукою гарнесенько своє підборідде, замислилась Параска, сидячи сама в хаті. Багато коло русявої головки роїло ся мрій. Іноді нараз легесенький



усміх ворушив її червоні вустонька і якесь радісне почування підіймало її темні брови, а іноді знову хмарка задуми спускала їх на карі та ясні очі.

— „Ну що, як не станеться те, що сказав він?“ — шепотіла вона з якоюсь непевністю: — „Ну що, як мене не оддадуть? як... ні, ні, — сього не буде! Мачуха робить все, що їй заманеться; хибаж і я не можу того робити, що мені хочеться? На упертість і мене стане. Та який же він гарний! Як палко горять його карі очі! Як люблю вимовляти: Парасю, голубко! Як пристала йому біла свита! Ще б тільки яркішого пояса!... Та нехай вже я сама йому витчу, як перейдемо у нову хату. Ї не здумаю з радощів“, — казала вона далі, виймаючи з пазухи маленьке дзеркальце, обклеєне червоним папером, що купила на ярмарку, і дивлячись у його з таємною втіхою: — „як я зустрінуся тоді де-небудь з нею, я їй не вклонюся ні за що, хоч хай вона собі лусне! Ні, мачухо, годі тобі бити свою пасербицю! швидче пісок на камені зійде і дуб, мов верба, похилить ся в воду, аніж я похилюсь перед тобою!... Та я й забула... а ну, примірю очіпок, хоч він і мачушин, як то мені пристане?“

Тут підвелась вона, держачи в руках дзеркальце і, нахилившись до його головою, пійшла по хаті тремтяче: вона неначе боялась упасти, бачучи під собою замість долу стелю з накладеними дошками, з яких провалився був недавно попович, та полиці з горшками, — „Що се я справді, наче дитина?“ — промовила вона, сміючись: — „Боюся ступити ногою!“

І почала притупцювати ногами, чим далі — сміліш; врешті ліва рука її спустилася й підперлася у боки, і вона пійшла танцювати, держачи перед собою дзеркальце і приспівуючи своєї улюбленої пісні:

Зелененький барвіночку,  
Стелися низенько!  
А ти, милий, чорнобривий,  
Присунься близенько!  
Зелененький барвіночку,  
Стелися ще низче,  
А ти, милий, чорнобривий,  
Присунься ще близче!



Черевик заглянув якраз на се в двері, і зупинився; побачивши дочку свою, що танцювала перед дзеркалом. Довго стояв, сміючи ся з невиданої дівочої прихвєреди, а замислена дочка здаєть ся й не помічала нічого; але як почув він голос знайомої пісні, аж жижки йому затрусили ся: взявши ся гордо в боки, виступив він наперед і пустив ся навприсядки, забувши про всі свої діла. Голосний регіт кума заставив їх обох скаменутись.

— „Оце добре: батько з дочкою завели самі тут весілле! Ідїть бо швидче: молодий прийшов“.

На останнім слові Параска зачервонїла ся більше, як та червона бинда, що повязувала їй голову, а безжурний батько її згадав, пощо він прийшов.

— „Ну, дочко, ходїмо швидче! Хївря на radoшах, що я кобилу продав, побїгла“, — казав він, боязко озираючись на всі боки: — „побїгла закупити собі плахот та усякого дрантя, так треба, поки вернеть ся, усеюкінчити“.

Не встигла Параска переступити й за поріг хати, як почула ся на руках у парубка в білій свиті, що з гуртом люду доживавсь їх на улиці.

— „Боже блаґослови!“ — сказав Черевик, складаючи їм руки: — „Нехай живуть, як вінки вють!“

Тут почув ся між народом галас. — „Я швидчелусну, анїж допущу до сього!“ — кричала Солопїїха, а її проте з реготом одпихала юрба людой.

— „Не казись, не казись, жінко!“ — байдуже казав Черевик, бачучи, що пара здоровецьких Циганів ухопили її за руки: — „Що зроблено, то зроблено: я переміняти не люблю!“

— „Нї, нї! сього таки не буде!“ — репетувала Хївря; але її ніхто вже не слухав: кілька пар обступило нову пару і звили навкруг неї непробите танцююче коло.

Дивне, невимовне почування огорнуло б кожного, колиб він бачив, як від одного потягу смичком музики в сіряковій свитці, з довгими закрученими вусами, все волею-неволею поєдналось і перейшло до згоди. Люде, по чиїх лицях понурих, здаєть ся, ніколи на цілім віку не змелькнув усміх, пртупцьовували ногами і поводили плечима. Все несло ся, все танцювало. Одже ще дивнїйше, ще незрозумїлійше почулось би на сподї душі, колиб глянули на бабусь, що з їх старих обличчїв уже вїяла байдужість могили, а вони товкли ся проміж мо-



лодим, живим людом, повним реготу. Безжурні! навіть без дитячої радості, без іскри спочуття; їх тільки один хміль, як майстер бездушні ляльки, заставляв чинити щось подібне до людського, і вони кивали захмеленими головами і пританцьовували за людом, не звертаючи навіть уваги на молоду пару.

Галас, регіт, пісні по-малу-малу стихали. Смичок замирав, слабіючи і гублячи непевні звуки в воздушній порожняві. Ще чуло ся десь якесь тупанне, подібне до гомону далекого моря, і невдовзі все стало пусто та глухо.

Чи не так пак, радосте, хороша та непосидюча госте, і ти од нас линеш-зникаеш, і даремне думає самотній звук висловити веселощі? В своїм власнім лунанні вже чує він смуток і пустку і прислухаєть ся дико до його. Чи не так пак, друзі моторні молодощів моїх буйних та вільних, і ви один по одному розгублюєтесь по світї, лишаючи кінець-кінців самим-одного старого вашого побратима? Нудно покинутому! І тяжко сумно на серці, і допомогти йому, бідному нічим!...





505432



46.102

М

МИКОЛА ГОГОЛЬ.

# СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК.

ОПОВІДАННЯ

3

## „Вечорів на хуторі біля Диканьки“

ПЕРЕКЛАВ М. СТАРИЦЬКИЙ.

~~30690~~ / 3 А.

Ціна 15 коп.



І НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „ВІДРОДЖЕННЯ“.

— Ч. 3. —